

Рябчин Олексій Михайлович,
к.е.н., докторант
Донецький національний університет
імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна
ORCID ID: 0000-0002-4611-6274
e-mail: o.riabchyn@donnu.edu.ua

ПРАКТИЧНА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ BUILD BACK BETTER ТА ПРИНЦИПІВ ЗЕЛЕНОГО ВІДНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Riabchyn Oleksii
PhD, Vasyli' Stus Donetsk National University,
E-mail: o.riabchyn@donnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-4611-6274
e-mail: o.riabchyn@donnu.edu.ua

PRACTICAL IMPLEMENTATION OF THE BUILD BACK BETTER CONCEPT AND GREEN RENEWAL PRINCIPLES IN UKRAINE

Анотація. У статті узагальнено практики імплементації концепції «Відбудувати краще» та принципів екологічного відновлення у сучасній економічній політиці Уряду України у контексті виконання міжнародних зобов'язань країни в рамках Паризької угоди, а також Дорожньої карти вступу України до Європейського союзу. Розкрито сутність ініціативи «Кліматична нейтральність зараз». Визначено, що концепція Build Back Better набула нового контексту у політиці повоєнного відновлення України: відновлення не просто до довоєнного стану, а з урахуванням принципів сталості, екологічної стійкості та мінімізації ризиків. Проаналізовано еволюцію формування інституційних, правових та регуляторних рамок реалізації концепції Build Back Better в Україні у сфері розвитку відновлюваних джерел енергії та модернізації систем опалення; підвищення енергоефективності будівель, переходу до чистих технологій, зниження промислових викидів; розробки та впровадження ефективних механізмів державного екологічного контролю та відповідальності за завдану шкоду довкіллю; зміцнення інституційної спроможності та залучення громадськості; оцінки екологічних збитків, завданих війною. Зазначено, що євроінтеграційні пріоритети України вимагають адаптації українського законодавства та практик до вимог ЄС у сфері екології та клімату за такими першочерговими напрямками, як: кліматична модернізація; перехід до циркулярної економіки; запобігання та контроль забруднення; захист та відновлення біорізноманіття та екосистем. Зроблено висновок, що зелений компонент планування відновлення має бути інтегрований більш комплексно, мати більшу вагу у порівнянні з іншими аспектами, також мають бути розроблені методології його врахування, які б відповідали Європейському зеленому курсу. Автором зроблено наголос на певній обмеженості застосування принципів зеленого відновлення переважно на принципі енергоефективності. Значено, що важливим кроком на шляху імплементації принципів Build Back Better та європейського зеленого курсу на рівні суб'єктів господарювання має стати запровадження Система торгівлі квотами на викиди парникових газів (ETS) відповідно до Директиви щодо торгівлі викидами 2003/87/ЄС.

Ключові слова: кліматична нейтральність, зелений перехід, концепція «Відбудувати краще», європейський зелений курс, євроінтеграційні пріоритети України, ЄС, відновлення України

Abstract. The article summarizes the practice of implementing the «Build Back Better» concept and the principles of ecological recovery in the modern economic policy of the Government of Ukraine in the context of fulfilling the country's international obligations under the Paris Agreement, as well as the Roadmap for Ukraine's accession to the European Union. The essence of the «Climate Neutrality Now» initiative is revealed. It is determined that the Build Back Better concept has acquired a new context in the policy of post-war recovery of Ukraine: restoration not simply to the pre-war state, but taking into account the principles of sustainability, environmental sustainability and risk minimization. The evolution of the formation of the institutional, legal and regulatory framework for the implementation of the Build Back Better concept in Ukraine in the field of developing renewable energy sources and modernizing heating systems; increasing the energy efficiency of buildings, transitioning to clean technologies, reducing industrial emissions; developing and implementing effective mechanisms for state environmental control and liability for environmental damage; strengthening institutional capacity and public involvement; assessment of environmental damage caused by the war. It is noted that Ukraine's European integration priorities require the adaptation of Ukrainian legislation and practices to EU requirements in the field of ecology and climate in such priority areas as: climate modernization; transition to a circular economy; pollution prevention and control; protection and restoration of biodiversity and ecosystems. It is concluded that the green component of recovery planning should be integrated more comprehensively, have greater weight compared to other aspects, and methodologies for its consideration should be developed that would correspond to the European Green Deal. The author emphasizes a certain limitation of the application of the principles of green recovery mainly on the principle of energy efficiency. It is noted that an important step towards the implementation of the principles of Build Back Better and the European Green Deal at the level of economic entities should be the introduction of the Greenhouse Gas Emissions Trading System (ETS) in accordance with the Emissions Trading Directive 2003/87/EC.

Key words: climate neutrality, green transition, the concept of «Build Back Better», the European Green Deal, Ukraine's European integration priorities, the EU, Ukraine's recovery

JEL code: F640

Постановка проблеми. Відбудова України, що почалася з перших днів повномасштабного вторгнення як невідкладне відновлення, вже через кілька місяців перетворилася на широке обговорення майбутнього країни за участі влади, бізнесу, громадськості, експертів та міжнародних партнерів. Хоча повномасштабна відбудова ще попереду, її принципи вже формуються.

За основу було взято концепцію «Відбудувати краще» (Build Back Better), яка включає в себе підходи «Відбудувати екологічніше» (Build Back Greener) та «Відбудувати сталіше» (Build Back Sustainably). «Build Back Greener» акцентує увагу на скороченні або повній відмові від викопного палива задля боротьби зі зміною клімату. У свою чергу, «Build Back Sustainably» підкреслює важливість збереження біорізноманіття, мінімізації використання природних ресурсів та зменшення забруднення.

Концепція «Відбудувати краще» (Build Back Better) є ширшою за змістом та фактично стала першою концепцією, яка означала відновлення на нових принципах. Ця концепція виникла у 2006 році як відповідь на відновлення після стихійних лих (зокрема, цунамі в Індійському океані). З часом «Build Back Better» еволюціонувала, охопивши ширший спектр економічних заходів, включаючи розвиток інфраструктури, енергетики, охорони здоров'я, житла та освіти. Зго-

дом її застосували для економічного відновлення після пандемії COVID-19 в ЄС та США. Сьогодні ж вона переважно використовується у контексті повоєнного розвитку України, де її екологічна складова набуває особливої важливості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемаами та практикою сталого розвитку займалися зарубіжні дослідники А.А. Лейзерович, Р.В. Кейтс, Т.М. Парріс, А. Хьюз. Проблемаам кліматичної нейтральності, європейського зеленого курсу, концепції відновлення економіки України присвячені програмні документи Уряду України, ЄС, ООН, міжурядових та неурядових (громадських) організацій.

Результати емпіричних досліджень впровадження концепції Build Back Better щодо відновлення країн після катастроф різного роду були висвітлені в роботах К. Макаскілла (К. Macaskill) та П. Гатрі (Р. Guthrie), А. Маккензі (А. MacKenzie), Е. Мали (Е. Maly), С.Маннаккара (S. Mannakkara), С.Вілкінсона (S.Wilkinson), М.З. Іслама (M.Z. Islam) та інших. Х. І (Н. Yi) та Дж. Ян (J. Yang) провели детальне дослідження тенденцій післякатастрофічної реконструкції з 2002 по 2012 рік [1].

Питання кліматичної нейтральності та кліматичного лідерства розглядаються у працях А. Качі (Kachi A.), С. Мулдйік (Mooldijk S.) та К. Варнеке (C.Warnecke) [2], у звітах Команди Climate Neutral Now у рамках Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (UNFCCC), Групи ООН з управління навколишнім середовищем (EMG), Міжурядової групи експертів зі зміни клімату (IPCC), Європейської обсерваторії кліматичної нейтральності (ECNO), Європейської Комісії, Європейського Парламенту тощо.

Методика дослідження. У процесі дослідження використано методи логічного, порівняльного, системного, структурного аналізу, що дозволило науково узагальнити практики імплементації концепції «Відбудувати краще» та принципів екологічного відновлення у сучасній економічній політиці Уряду України.

Метою дослідження є узагальнення практики імплементації концепції «Відбудувати краще» та принципів екологічного відновлення у сучасній економічній політиці Уряду України.

Постановка завдання. Ініціатива «Кліматична нейтральність зараз» — це один із кількох напрямків роботи, започаткованих секретаріатом РКЗК ООН для активізації дій щодо зміни клімату шляхом залучення зацікавлених сторін, які не є Сторонами (субнаціональних органів влади, компаній, організацій, приватних осіб). Вона була започаткована у 2015 році на основі мандату щодо сприяння добровільному використанню Механізму чистого розвитку (МЧР) та його сертифікованих скорочень викидів (ССВ), але її цілі набагато ширші.

Ініціатива «Кліматична нейтральність зараз» є інструментом, який заохочує та підтримує організації та інші зацікавлені сторони діяти для досягнення кліматично нейтрального/нульового світу до середини 21 століття, як це закріплено в Паризькій угоді.

Україна мала амбітні плани (наприклад, відповідно до Національно визначеного внеску до Паризької угоди [3]) ще до початку повномасштабного вторгнення і не лише щодо розвитку зеленої генерації, але й щодо декарбонізації економіки й боротьби зі зміною клімату задля здійснення технологічного переходу, економічного розвитку та європейської інтеграції. З огляду на наближення євроінтеграційних перспектив для України її післявоєнне відновлення має

засновуватись саме на концепції «відбудувати краще ніж було» та принципах зеленого відновлення.

Концепція зеленого відновлення або «відбудувати краще ніж було» все частіше використовуються різними зовнішніми та внутрішніми стейкхолдерами для характеристики процесу відновлення економіки держави, водночас ні в Україні, ні у світі немає загальноприйнятого визначення даної концепції, а також єдиного розуміння, якими мають бути його компоненти та принципи. Проте якщо урядом України декларується відновлення саме на основі зелених принципів, то узгодження розуміння концепції відновлення в країні є необхідним для подальшого структурованого планування процесу відновлення, встановлення секторальних цілей, завдань, розробки програм з відновлення та зрозумілої усім методики оцінки та відбору проєктів, що узгоджуються з цією концепцією. Така необхідність зумовлюється, по-перше, тим, що відновлення та відбудова у сталий спосіб полегшать отримання зеленого фінансування від міжнародних фінансових партнерів. По-друге, це унеможливить практики грінвошингу (англ. greenwashing), коли характеристика «зеленості» застосовується до проєктів, які такими не є.

Виклад основного матеріалу. Серед важливих законодавчих та регуляторних актів, стратегічних документів, які були затверджені Урядом України або процес напрацювання яких почався ще до лютого 2022 р., слід відзначити такі:

- Національний план з енергетики та клімату;

- Воднева стратегія;

- Енергетична стратегія 2050 (прийнята);

- План заходів до оновленого Національно визначеного внеску;

- План заходів з реалізації кліматичної політики України у рамках участі в глобальній ініціативі зі скорочення викидів метану Global Methane Pledge;

- Закон про гарантії походження для зеленої електроенергії, модель чистого вимірювання (англ. net billing);

- Рамковий кліматичний закон;

- Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату 2030;

- Оновлена Державна стратегія регіонального розвитку 2021-2027 та план заходів з її реалізації.

У квітні 2022 р. при Президентові України було створено Національну раду з відновлення України від наслідків війни. Рада відповідає [4] за підготовку відповідних планів заходів, пропозицій щодо реформ, стратегічних ініціатив, НПА, необхідних для процесів ефективного відновлення. Національна Рада з відновлення, зокрема, працювала над планом з відновлення, який був представлений на конференції Лугано та включає заходи з модернізації економіки та забезпечення сталого розвитку, а також зелені принципи концепції Build Back Better.

Зелений компонент відновлення присутній у роботі багатьох міністерств, хоча у поточних процесах швидкого відновлення він враховується доволі обмежено, часто — як підготовка підзаконних чи регуляторних актів, стратегій чи концепцій. Водночас аспект зміни клімату присутній у довгостроковому плануванні — наприклад, Енергетичній стратегії 2050. До того ж, продовжуються процеси з реформ у сфері довкілля, клімату та енергетики, які планувались до початку повномасштабної війни. Наразі складно провести чітке розмежування між профільною роботою міністерств та включенням зеленого аспекту до їхньої роботи з відновлення.

На початку 2023 року Кабінет Міністрів прийняв постанову [5], якою зобов'язав дотримуватись вимог містобудівного законодавства, зокрема в частині енергоефективності, під час відбудови зруйнованих об'єктів. У 2023 році Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України запустило програму термомодернізації державних будівель, в якій також зможуть брати участь об'єкти, які були пошкоджені внаслідок бойових дій [6]. Також урядом здійснювалися інші кроки з врахування принципу енергоефективності при відбудові.

З 2020 року в Україні діють мінімальні вимоги до енергетичної ефективності будівлі, що затверджені Наказом Мінрегіону. За нового будівництва, реконструкції, мінімальною вимогою щодо енергетичної ефективності будівлі є клас «С» (більшість існуючих будівель мають у 2-3 рази більше енергоспоживання ніж вимоги до класу С). Окрім того, у 2022 році були визначені нові технічні параметри (ДБН В.2.6-31:2021 «Теплова ізоляція та енергоефективність будівель») із забезпечення енергетичної ефективності будівель, зменшення споживання енергії, що обов'язкові за розроблення проєктів для будівництва та реконструкції.

Таким чином, для реконструкції пошкоджених будівель або будівництва нових будівель діють вимоги, що забезпечують вищий клас енергоефективності. Для продовження курсу на підвищення енергоефективності будівель Уряд планує також збільшувати кількість будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії.

З 1 квітня 2025 року в Україні почали діяти вимоги щодо сертифікації будівель з близьким до нульового рівнем споживання (Nearly Zero Energy Buildings — nZEB). Відповідний наказ Мінрозвитку «Деякі питання запровадження вимог до будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії» № 168 був прийнятий 06 лютого 2025 року [7].

Зокрема, до будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії встановлюються вимоги, щодо класу енергетичної ефективності; показника споживання первинної енергії з невідновлюваних джерел енергії; частки енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії; теплотехнічних характеристик огорожувальних конструкцій; повітропроникності будівель; інженерних систем.

Зазначені вимоги застосовуються при проєктуванні, будівництві та сертифікації енергетичної ефективності будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії.

Вимоги до будівель NZEB закріплені європейською Директивою про енергетичні характеристики будівель EU/31/201 і передбачають високий рівень енергоефективності та низьке енергоспоживання будівель, а також використання значної частки відновлених джерел енергії (ВДЕ) [7].

У травні 2023 року була вперше застосована рекомендаційна Методика пріоритезації проєктів [8], яка була розроблена Мінвідновлення спільно з Коаліцією громадських організацій RISE Ukraine [9] та має на меті допомогти оцінити проєкти з відновлення та відбудови на відповідність пріоритетам відбудови. Серед критеріїв, які враховуються під час визначення пріоритетності, зокрема, таких як кількість населення, чий потреби задовільнить проєкт, також є показник нагальності потреби та показник додаткового впливу проєкту. Остання категорія включає в себе такі екологічні компоненти, як енергоефективність проєк-

кту; поліпшення якості довкілля; підвищення рівня інклюзивності соціально незахищених верств населення.

Уряд запустив електронну Систему управління публічними інвестиціями DREAM (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management), метою якої стало надання можливості громадам реєструвати проекти та в зручний спосіб презентувати їх інвесторам та міжнародним партнерам [10].

У 2023 р. почав працювати Фонд ліквідації наслідків збройної агресії, який має фінансувати [11] відбудову громадських споруд, інфраструктури, житло для внутрішньо переміщених осіб, закупівлю громадського транспорту тощо. Проекти мають розроблятися з врахуванням Методичних рекомендацій щодо пріоритезації проектів ліквідації наслідків, яка була затверджена у жовтні 2023 р. За 2 роки дії програми «ЄВідновлення» понад 93 тисячам українців погодили компенсацію на відновлення житла після пошкоджень на загальну суму 9,8 млрд гривень [12]. Загалом Фонд фінансуватиме [13] також відновлення критичної інфраструктури, системи забезпечення міст водою, відновлення після теракту на Каховській ГЕС.

Методичні рекомендації щодо пріоритезації проектів ліквідації наслідків, спричинених збройною агресією російської федерації проти України [14] у певній мірі враховують аспект зеленого відновлення. Так, у розрахунку балів, які надаються проекту, присутній «Соціально-екологічний індекс», у який входять такі критерії:

Екологічний вплив — з індикаторами частки ВДЕ, яка буде використовуватись проектом, використання стандартів енергоефективності/сталого розвитку, узгодженість з цілями Паризької угоди, видалення насаджень, що може призвести до викидів ПГ, суттєве збільшення проектом пасажирських або вантажних перевезень;

Потенційний внесок у пом'якшення наслідків змін клімату — серед критеріїв потенційний внесок проекту в утворення теплових хвиль, посух, ризик виникнення лісових пожеж, повеней, руйнування внаслідок бурі, зсувів ґрунту, підвищення рівня моря, екстремально низьких температур;

Адаптивність та стійкість до зміни клімату — критерії перевіряють, чи не знаходиться проект у природно-заповідному фонді, біля культурних пам'яток ЮНЕСКО та інших історико-культурних зон.

У 2023 році Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури спільно з ООН було створено Фонд відновлення громад з дотриманням кращих європейських практик, серед яких відбудова енергоефективних будівель. Проекти Фонду продемонстрували відчутні результати у покращенні безпеки, підвищенні стійкості постраждалого населення, відновленні місцевої інфраструктури та відродженні засобів до існування в сільській місцевості в цільових областях, включаючи Сумську, Миколаївську та Херсонську [15; 16].

З 1 січня 2024 року в Україні вступили в дію зміни до Бюджетного кодексу, що передбачають створення Фонду декарбонізації. Відповідний закон був прийнятий у квітні 2023 року. Згідно з документом, Фонд декарбонізації та енергоефективної трансформації створюється у складі спеціального фонду Державного бюджету України [17].

Джерелами наповнення фонду були визначені: екологічний податок за викиди вуглекислого газу від стаціонарних установок; державні запозичення для підтримки енергоефективності та скорочення викидів вуглецю.

Кошти Фонду декарбонізації призначатимуться для фінансування державних програм у сфері енергоефективності та збільшення використання відновлюваних джерел енергії; виплат компенсації за кредитними й лізинговими договорами, які укладені для реалізації енергоефективних заходів, впровадження енергосервісу, розвитку ВДЕ.

За підсумками конференції з питань відновлення України URC2025 за участю Міністерства розвитку громад та територій було підготовлено та підписано Грантову Угоду між Урядом України та Урядом Італійської Республіки на 6 млн євро, на Програму «Відновлення та реконструкція зрушувальних систем Одещини» [18].

Згідно з Енергетичної стратегії України до 2050 року кліматичної нейтральності сектору планується досягти до 2050 через розвиток ВДЕ, водневої економіки, системи накопичення енергії, підвищення енергоефективності та децентралізації джерел енергії, мінімізацію використання вугілля та модернізацію енергетичної інфраструктури [19].

Водночас Міненерго бере участь в урядових процесах планування відновлення й також проводить роботу за наступними напрямками:

- Меморандум [20] з ЄС щодо співпраці по відновлювальним газам;
- Розробка [21] нових схем підтримки генерації з ВДЕ;
- координація робочої групи [22], яка організовує надання міжнародної гуманітарної допомоги українським енергетичним компаніям;
- інтеграція [23] енергетичних ринків України та ЄС;
- написання методик [24] визначення збитків, завданих руйнуваннями енергетичної інфраструктури тощо.

Фонд підтримки енергетики України був заснований навесні 2022 року спільними зусиллями Міненерго та Єврокомісара з питань енергетики Кадрі Сімсон. Цей фонд сприяє суттєвій підтримці українського енергетичного сектору шляхом надання внесків від урядів, міжнародних фінансових організацій та приватних донорів. Допомогу Фонду отримали близько 70 українських енергетичних компаній з усіх регіонів країни. Зокрема, близько 150 000 одиниць обладнання вже доставили кінцевим набувачам. Пріоритет надається обладнанню для відновлення електропостачання, трансформаторам, генераторам, кабельній продукції, автотехніці тощо [25].

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів, окрім залучення до процесів планування відновлення, такі як написання Національного плану відновлення до конференції у Лугано або написання плану з відбудови в рамках ініціативи ЄС зі створення фонду Ukraine Facility (у т.ч. участь у робочій групі з розвитку галузей критичної сировини), працює над низкою напрямків, пов'язаних з відновленням, серед яких:

- відновлення постачання води на Херсонщині у співпраці з UNEP;
- дослідження зміни клімату в трьох областях, які стануть основою для написання кліматичних стратегій, у т.ч. з адаптації, та розвитку зеленої економіки в регіонах;
- оцінка збитків [26], нанесених довкіллю та клімату в результаті бойових дій та ін.

Також Міністерство продовжує роботу над секторальними реформами, які планувались чи були розпочаті до початку повномасштабної війни, однак також

мають значення для зеленого відновлення, наприклад, зміни у сфері управління відходами [27] чи законодавча робота над екомодернізацією промисловості (імплементация Директиви 2010/75/ЄС).

20 жовтня 2021 року Урядом України було схвалено Стратегію екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року. План заходів на 2025—2027 роки з реалізації Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року передбачає комплексні кроки для зменшення впливу зміни клімату та інтеграцію європейських стандартів у промисловій і природоохоронній сферах [28].

За час повномасштабного вторгнення Міндовкілля ініціювало ухвалення низки ключових екологічних законів та створення підґрунтя для «зеленого» розвитку, зокрема:

- рамковий Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики»;

- Закон України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення»;

- рамковий Закон України «Про управління відходами».

Кліматичний закон закріплює ціль досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. Перехід до циркулярної економіки визначено як один із ключових стратегічних підходів. Крім того, Міндовкілля працює над проектом Закону України «Про зелене відновлення», який буде узгоджено з принципами таксономії ЄС.

Мета кліматичної нейтральності, встановлена Законом України «Про основні засади державної кліматичної політики», враховується в довгостроковій стратегії, яка зараз розробляється.

Середньострокова мета щодо пом'якшення зміни клімату, яка зараз розробляється у формі NDC, буде більш амбітною, ніж поточна ціль щодо скорочення викидів у масштабах усієї економіки (скорочення викидів парникових газів на 65% у 2030 році порівняно з 1990 роком).

Закон України про клімат уповноважує розробляти та періодично оновлювати національні, галузеві та регіональні стратегії пом'якшення зміни клімату та адаптації до нього, які повинні бути узгоджені з цілями, встановленими Законом України «Про основні засади державної кліматичної політики» [29].

Узагальнюючі аналіз практики імплементції концепції «Відбудувати краще» та принципів екологічного відновлення у сучасній економічній політиці Уряду України, слід зазначити, що дана концепція в умовах запровадження її у сучасній політиці відновлення України набула нового контексту: відновлення не просто до довоєнного стану, а з урахуванням принципів сталості, екологічної стійкості та мінімізації ризиків.

Євроінтеграційні пріоритети України вимагають адаптації українського законодавства та практик до вимог ЄС у сфері екології та клімату за такими першочерговими напрямками, як: кліматична модернізація; перехід до циркулярної економіки; запобігання та контроль забруднення; захист та відновлення біорізноманіття та екосистем.

Екологічні та кліматичні міркування стають невід'ємними компонентами при підготовці, оцінці та пріоритизації проектів публічних інвестицій.

Стратегія відновлення економіки України на принципах Build Back Better передбачає такі реформи у ключових секторах, як:

Децентралізація, розвиток відновлюваних джерел енергії та модернізація систем опалення;

Підвищення енергоефективності будівель, запровадження стандартів NZEB/ZEB (майже нульового споживання енергії);

Перехід до чистих технологій, зниження промислових викидів;

Забезпечення сталого використання природних ресурсів та просування екологічних методів ведення сільського господарства;

Інтеграція в європейську транспортну мережу, розвиток громадського транспорту та сталої міської мобільності;

Розробка та впровадження ефективних механізмів державного екологічного контролю та відповідальності за завдану шкоду довкіллю;

Зміцнення інституційної спроможності та залучення громадськості;

Оцінка екологічних збитків, завданих війною, та розробка заходів з їхнього усунення.

В ході офіційного скринінгу Європейської комісії було відзначено такі ключові політики Уряду України у напрямку досягнення цілі кліматичної нейтральності:

- Декарбонізація — 10 політик (вуглецевий податок, «зелений» тариф, податкові пільги для імпорту обладнання для відновлюваної енергетики, стимули для встановлення обладнання для відновлюваної енергетики «GreenDim», гарантії походження електроенергії з відновлюваних джерел, пільги з імпортного податку для транспортних засобів, оснащених електродвигунами, стимулювання закупівель громадського транспорту з низьким рівнем викидів);

- Енергоефективність — 20 політик (проекти Фонду енергоефективності, проекти Державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації, заходи з підвищення енергоефективності та управління в будівлях державного сектору, встановлення мінімальних вимог до енергоефективності будівель, сертифікація енергоефективності, енергетичне маркування та екодизайну, стимулювання когенерації тепла та електроенергії)

- Енергетична безпека — 10 політик (розвиток інфраструктури транспортування нафти та газу, створення запасів палива, створення національної системи захисту критичної інфраструктури в енергетичному секторі, управління відпрацьованим ядерним паливом та радіоактивними відходами)

- Внутрішній енергетичний ринок — 26 політик (розробка енергетична інфраструктура відповідно до цілей НПЕК та принципу «енергоефективність понад усе», стимулювання модернізації енергомереж, розвиток потужностей накопичення енергії, стимулювання виробництва відновлюваної енергії через процедури диспетчеризації, стимулювання видобутку природного газу, стимулювання виробництва біометану)

- Дослідження, інновації та конкурентоспроможність — 4 політики (стимулювання грантового фінансування досліджень у сфері відновлюваної енергетики та кліматичних інновацій, пріоритетність ключових економічних сфер у державному фінансуванні досліджень для пом'якшення змін законодавства в процесі вступу України до ЄС).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, прагнення уряду України, зокрема Міністерства розвитку громад та територій, Міністерства енергетики, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів щодо включення

зелених принципів відновлення у відповідні програми та інструменти очевидне. Так, включення показника екологічності в опис проєктів на платформі є важливим і правильним кроком, оскільки міжнародні інвестори та партнери звертатимуть на нього увагу. Водночас необхідно допрацювати підходи до розкриття такої інформації, у т.ч. з огляду на вимоги IFIs та донорів, які будуть розглядатись у цьому дослідженні. Також важливою є агрегація цієї інформації та її синхронізація з урядовими стратегіями та планами. Зелений компонент планування відновлення має бути інтегрований більш комплексно, мати більшу вагу у порівнянні з іншими аспектами, також мають бути розроблені методології його врахування, які б відповідали Європейському зеленому курсу.

Важливим кроком на шляху імплементації принципів Build Back Better та європейського зеленого курсу на рівні суб'єктів господарювання має стати запровадження Система торгівлі квотами на викиди парникових газів (ETS). Вона базується на Директиві щодо торгівлі викидами 2003/87/ЄС і діє за принципом «обмежуй і торгуй» (cap-and-trade). Україна застосовує двоетапний підхід до імплементації вищезазначених положень Директиви 2003/87/ЄС. По-перше, вона впроваджує систему MRV (Систему вимірювання, звітності та верифікації викидів парникових газів) з основною метою збору даних на рівні установок, необхідних для розподілу квот на викиди. Як другий крок, Україна планує запровадити UA ETS, подібну до EU ETS, що передбачає протягом 2025 року розробку та узгодження із зацікавленими сторонами обґрунтованих пропозицій щодо ключових компонентів UA ETS, які враховують національні особливості та відповідають Директиві EU ETS.

Література

1. H. Yi, J. Yang. Research trends of post disaster reconstruction: the past and the future. — *Habitat Int*, 42, 2014, pp. 21-29, 10.1016/j.habitatint.2013.10.005
2. Kachi, A., Mooldijk, S., & Warnecke, C. Climate neutrality claims—How to distinguish between climate leadership and greenwashing. NewClimate Institute, 2020. URL: https://newclimate.org/wpcontent/uploads/2020/09/Climate_neutrality_claims_BUND_September2020.pdf
3. Updated Nationally Determined Contribution of Ukraine to the Paris Agreement. — URL: https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-06/Ukraine%20NDC_July%2031.pdf
4. Указ Президента України №266/2022 «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни». — URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>
5. Постанова КМУ №152 від 14.02.2023 р. Деякі питання забезпечення умов безбар'єрності, енергоефективності та вимог цивільного захисту. — URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-zabezpechennia-umov-bezbariernosti-enerhoefektyvnosti-ta-vymoh-tsyvilnoho-t140223>
6. Оголошення про початок відбору проєктів у рамках Фінансової угоди «Енергоефективність громадських будівель в Україні» між Україною та Європейським інвестиційним банком. — URL: <https://mtu.gov.ua/news/34157.html?fbclid=IwAR1QExvmO0tzIVhINN6xo-iXREfSR-srZw8MtuZ6-JOAnRchoydhoanCrt0>
7. Набрали чинності вимоги до будівель за стандартом nZEB. — URL: Набрали чинності вимоги до будівель за стандартом nZEB. — URL: <https://rehouse.org.ua/news/nabraly-chynnosti-vymohy-do-budivel-za-standartom-nzeb#:~:text=>

8. Відбулося перше засідання Міжвідомчої робочої групи з розгляду пропозицій щодо виділення коштів Фонду ліквідації наслідків збройної агресії. — URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vidbulosia-pershe-zasidannia-mizhvidomchoi-robochoi-hrupy-z-rozghliadu-propozytsii-shchodo-vydilennia-koshtiv-fondu-likvidatsii-naslidkiv-zbroinoi-ahresii>
9. Ukraine's Reconstruction Integrity, Sustainability and Efficiency. URL: <https://www.rise.org.ua/>
10. Система управління публічними інвестиціями. URL: <https://dream.gov.ua/ua>
11. Постанова КМУ №118 від 10.02.2023 р. «Про затвердження Порядку використання коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії» - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2023-%D0%BF#n30>
12. 2 роки «Відновлення»: понад 100 тисяч сімей отримали компенсації. -URL: <https://mindev.gov.ua/news/2-roky-ievidnovlennia-ponad-100-tysiach-simei-otrymaly-kompensatsii>
13. Шмигаль розповів, на що виділили кошти з Фонду ліквідації наслідків збройної агресії. — URL: https://lb.ua/economics/2023/06/27/562518_shmigal_rozpoviv_shcho_vidilili.html
14. Наказ Мінрозвитку від 20.10.2023 № 964 Про затвердження методичних рекомендацій щодо пріоритезації проектів ліквідації наслідків, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України. — URL: <https://mindev.gov.ua/npas/pro-zatverdzennia-metodicnix-rekomendaciyi-shhodo-prioritezaciyi-proektiv-likvidaciyi-naslidkiv-spricinenix-zbroinoiu-agresijeiu-rosiiskoyi-federaciyi-proti-ukrayini>
15. Фонд відновлення українських громад затвердив перше виділення коштів. — ООН в Україні. — URL: <https://surl.li/ltwzhr>
16. UKRAINE COMMUNITY RECOVERY FUND Annual Progress Report 2024. — URL: <https://surl.li/tpeppu>
17. В Україні запрацював Фонд декарбонізації. — URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3807550-v-ukraini-zapracuvav-fond-dekarbonizacii.html>
18. <https://mindev.gov.ua/news/pidsumky-konferentsii-z-pytan-vidnovlennia-ukrainy-urc2025>
19. Енергетична стратегія. — URL: <https://www.mev.gov.ua/reforma/enerhetychna-stratehiya>
20. Memorandum of Understanding between the European Union and Ukraine on a Strategic Partnership on Biomethane, Hydrogen and Other Synthetic Gases. — URL: https://energy.ec.europa.eu/system/files/2023-04/MoU_UA_signed.pdf
21. Децентралізація енергосистеми зробить громади енергетично стійкими та конкурентними. — URL: <https://mev.gov.ua/novyna/detsentralizatsiya-enerhosystemy-zrobyt-hromady-enerhetychno-stiykymy-ta-konkurentnymy>
22. Міжнародна допомога енергетиці. — URL: <https://mev.gov.ua/reforma/mizhnarodna-dopomoha-enerhetytsi>
23. Інтеграція у європейську електромережу ENTSO-E. — URL: <https://www.mev.gov.ua/reforma/intehratsiya-u-yevropeysku-elektromerezh-entso-e>
24. Наказ Міністерства енергетики України та Фонду державного майна України №57/342 від 22.02.2023 Про затвердження Методики визначення шкоди та збитків, завданих об'єктам енергетичної інфраструктури України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0708-23#Text>
25. Фонду підтримки енергетики України три роки: внески донорів сягнули €1,2 млрд. — Міністерство енергетики України. — URL: <https://www.mev.gov.ua/novyna/fondu-pidtrymky-enerhetyky-ukrayiny-try-roky-vnesky-donoriv-syahnuly-eu12-mlrd>
26. За рік сума збитків довіллю зросла у 5 разів. — URL: <https://mepr.gov.ua/za-rik-suma-zbytkiv-dovkillyu-zroslo-u-5-raziv/>

27. Реформа системи управління відходами в Україні: що очікує на бізнес та як підготуватися до змін. — Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. — URL: <https://mepr.gov.ua/reforma-systemy-upravlinnya-vidhodamy-v-ukrayini-shho-ochikuye-na-biznes-ta-yak-pidgotuvatsya-do-zmin/>

28. <https://mepr.gov.ua/uryad-shvalyv-plan-vykonannya-strategiyi-ekologichnoyi-bezpeky-ta-adaptatsiyi-do-zminy-klimatu-do-2030-roku/>

29. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#n348>

References

1. H. Yi, J. Yang (2014) Research trends of post disaster reconstruction: the past and the future. - *Habitat Int*, 42, pp. 21-29, 10.1016/j.habitatint.2013.10.005

2. Kachi, A., Mooldijk, S., & Warnecke, C. (2020). Climate neutrality claims—How to distinguish between climate leadership and greenwashing (p. 23). https://newclimate.org/wpcontent/uploads/2020/09/Climate_neutrality_claims_BUND_September2020.pdf

3. Updated Nationally Determined Contribution of Ukraine to the Paris Agreement. (n.d.). Retrieved from https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-06/Ukraine%20NDC_July%2031.pdf

4. Ukaz Prezydenata Ukraïny №266/2022 «Pytannâ Nacional'noï rady z vidnovlennâ Ukraïny vid naslidkiv viyny» [Decree of the President of Ukraine №266/2022 «Issues of the National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of War»]. (2022). Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225> (Original language: Ukrainian).

5. Postanova KМУ №152 vid 14.02.2023 r. Deâki pytannâ zabezpechennâ umov bezbar'êrnosti, enerhoefektyvnosti ta vymoh cyvil'noho zahystu [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine №152 of 14.02.2023 «Some issues of ensuring barrier-free conditions, energy efficiency and civil protection requirements»]. (2023). Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-zabezpechennia-umov-bezbariarnosti-enerhoefektyvnosti-ta-vymoh-tsyvilnoho-t140223> (Original language: Ukrainian).

6. Ohološennâ pro počatok vidboru proektiv u ramach Finansovoï uhody «Enerhoefektyvnist' hromads'kyh budivel' v Ukraïni» miž Ukraïnoù ta Ôropejs'kym investytsijnym bankom [Announcement on the start of project selection within the Financial Agreement «Energy efficiency of public buildings in Ukraine» between Ukraine and the European Investment Bank]. (n.d.). Retrieved from <https://mtu.gov.ua/news/34157.html?fbclid=IwAR1QExvmO0tzIVhlNN6xo-iXREfSR-srZw8MtuZ6-JOAnRchoydhoanCrt0> (Original language: Ukrainian).

7. Nabraly čynnosti vymohy do budivel' za standartom nZEB [nZEB building standard requirements came into force]. (n.d.). Retrieved from <https://rehouse.org.ua/news/nabraly-chynnosti-vymohy-do-budivel-za-standartom-nzeb#:~:text=> (Original language: Ukrainian).

8. Vidbulosâ pershe zasidannâ Mižvidomčoï robočoï hrupy z rozglâdu propozyčij šodo vydilennâ koštiv Fondu likvidacii naslidkiv zbrojnoï agresii [The first meeting of the Interdepartmental Working Group on considering proposals for allocating funds from the Fund for the Elimination of the Consequences of Armed Aggression took place]. (n.d.). Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/vidbulosia-pershe-zasidannia-mizhvidomchoi-robochoi-hrupy-z-rozghliadu-propozytsii-shchodo-vydilennia-koshtiv-fondu-likvidatsii-naslidkiv-zbroinoi-ahresii> (Original language: Ukrainian).

9. Ukraine's Reconstruction Integrity, Sustainability and Efficiency. URL: <https://www.rise.org.ua/> (Original language: English)
10. Система управління публічними інвестиціями. URL: <https://dream.gov.ua/ua> (Original language: Ukrainian).
11. Постанова КМУ №118 від 10.02.2023 р. «Pro zatverdzenňâ Porâdku vykorystannâ koštiv fondu likvidaciï naslidkiv zbrojnoï agresii» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine №118 of 10.02.2023 «On approval of the Procedure for using funds from the fund for liquidation of consequences of armed aggression»]. (2023). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2023-%D0%BF#n30> (Original language: Ukrainian).
12. Minrev. (n.d.). *2 roky Êvidnovlennâ: ponad 100 tysâč simej otrymaly kompensaciï* [2 years of eRecovery: over 100 thousand families received compensation]. Retrieved from <https://mindev.gov.ua/news/2-roky-ievidnovlennia-ponad-100-tysiach-simej-otrymaly-kompensatsii> (Original language: Ukrainian).
13. Šmyhal' rozpoviv, na šo vydilyly košty z Fondu likvidaciï naslidkiv zbrojnoï agresii [Shmyhal explained what funds from the Fund for the Elimination of the Consequences of Armed Aggression were allocated for]. (2023, June 27). Retrieved from https://lb.ua/economics/2023/06/27/562518_shmygal_rozpoviv_shcho_vidilili.html (Original language: Ukrainian).
14. Nakaz Minrozvytku від 20.10.2023 № 964 Pro zatverdzenňâ metodyčnyh rekomendaciï šodo priorytezaciï proektiv likvidaciï naslidkiv, spryčynenyh zbrojnoïu agresieïu Rosijs'koï Federaciï proty Ukraïny [Order of the Ministry of Development of 20.10.2023 № 964 On approval of methodological recommendations for prioritizing projects for the liquidation of consequences caused by the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine]. (2023). Retrieved from <https://mindev.gov.ua/npas/pro-zatverdzennia-metodicnix-rekomendaciyi-shhodo-prioritezaciyi-proektiv-likvidaciyi-naslidkiv-spricinenix-zbroinoiu-agresijeiu-rosiiskoyi-federaciyi-proti-ukrayini> (Original language: Ukrainian).
15. Fond vidnovlennâ ukraïns'kyh hromad zatverdvyv perše vydilennâ koštiv. — OON v Ukraïni [The Ukrainian Communities Recovery Fund approved the first allocation of funds. — UN in Ukraine]. (n.d.). Retrieved from <https://surl.li/ltwzhr> (Original language: Ukrainian).
16. UKRAINE COMMUNITY RECOVERY FUND Annual Progress Report 2024. (2024). Retrieved from <https://surl.li/tpeppu>
17. V Ukraïni zapracûvav Fond dekarbonizaciï [The Decarbonization Fund started operating in Ukraine]. (n.d.). Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3807550-v-ukraini-zapracuvav-fond-dekarbonizacii.html> (Original language: Ukrainian).
18. Mindez, M. (n.d.). *Pidsumky konferenciï z pytaň vidnovlennâ Ukraïny URC2025* [Results of the Conference on Ukraine's Recovery URC2025]. Retrieved from <https://mindev.gov.ua/news/pidsumky-konferentsii-z-pytan-vidnovlennia-ukrainy-urc2025> (Original language: Ukrainian).
19. Enerhetyčna strategiâ [Energy strategy]. (n.d.). Retrieved from <https://www.mev.gov.ua/reforma/enerhetychna-stratehiya> (Original language: Ukrainian).
20. Memorandum of Understanding between the European Union and Ukraine on a Strategic Partnership on Biomethane, Hydrogen and Other Synthetic Gases. (2023). Retrieved from https://energy.ec.europa.eu/system/files/2023-04/MoU_UA_signed.pdf
21. Decentralizaciâ enerhosystemy zrobyt' hromady enerhetyčno stijkimy ta konkurentnymy [Decentralization of the energy system will make communities energy resilient and competitive]. (n.d.). Retrieved from <https://mev.gov.ua/novyna/detsentralizatsiya-enerhosystemy-zrobyt-hromady-enerhetychno-stiikymy-ta-konkurentnymy> (Original language: Ukrainian).

22. Mižnarodna dopomoha enerhetyci [International energy assistance]. (n.d.). Retrieved from <https://mev.gov.ua/reforma/mizhnarodna-dopomoha-enerhetytsi> (Original language: Ukrainian).
23. Intehraciâ u èvropejs'ku elektromeerežu ENTSO-E [Integration into the European electricity grid ENTSO-E]. (n.d.). Retrieved from <https://www.mev.gov.ua/reforma/intehratsiya-u-yevropeysku-elektromerezh-entso-e> (Original language: Ukrainian).
24. Nakaz Ministerstva enerhetyky Ukraïny ta Fondu deržavnoho majna Ukraïny №57/342 vid 22.02.2023 Pro zatverdzenâ Metodyky vyznačennâ škody ta zbytkiv, zavdanyh ob'èktam enerhetyčnoï infrastruktury Ukraïny vnaslidok zbrojnoï agresii Rosijs'koï Federacii [Order of the Ministry of Energy of Ukraine and the State Property Fund of Ukraine №57/342 of 22.02.2023 On approval of the Methodology for determining damage and losses caused to energy infrastructure objects of Ukraine as a result of the armed aggression of the Russian Federation]. (2023). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0708-23#Text> (Original language: Ukrainian).
25. Fondu pidtrymky enerhetyky Ukraïny try roky: vnesky donoriv sâhnuly €1,2 mlrd. — Ministerstvo enerhetyky Ukraïny [Three years of the Energy Support Fund of Ukraine: donor contributions reached €1.2 billion. — Ministry of Energy of Ukraine]. (n.d.). Retrieved from <https://www.mev.gov.ua/novyna/fondu-pidtrymky-enerhetyky-ukrayiny-try-roky-vnesky-donoriv-syahnuly-eu12-mlrd> (Original language: Ukrainian).
26. Za rik suma zbytkiv dokillu zrosla u 5 raziv [In a year, the amount of environmental damage increased 5 times]. (n.d.). Retrieved from <https://mepr.gov.ua/za-rik-suma-zbytkiv-dovkillyu-zrosla-u-5-raziv/> (Original language: Ukrainian).
27. Reforma systemy upravlinnâ vidhodamy v Ukraïni: šo očikûe na biznes ta âk pidhotuvatys do zmin. — Ministerstvo zahystu dokillâ ta pryrodnyh resursiv Ukraïny [Waste management system reform in Ukraine: what awaits business and how to prepare for changes. — Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine]. (n.d.). Retrieved from <https://mepr.gov.ua/reforma-systemy-upravlinnya-vidhodamy-v-ukrayini-shho-ochikuye-na-biznes-ta-yak-pidgotuvatysya-do-zmin/> (Original language: Ukrainian).
28. Ministerstvo zahystu dokillâ ta pryrodnyh resursiv Ukraïny. (n.d.). *Urâd shvalyv plan vykonannâ strategii ekolohichnoï bezpeky ta adaptacii do zminy klimatu do 2030 roku* [The government approved the plan for implementing the environmental security strategy and adaptation to climate change until 2030]. Retrieved from <https://mepr.gov.ua/uryad-shvalyv-plan-vykonannya-strategiyi-ekologichnoyi-bezpeky-ta-adaptatsiyi-do-zminy-klimatu-do-2030-roku/> (Original language: Ukrainian).
29. Zakon Ukraïny Pro vnesennâ zmin do deâkyh zakonodavčykh aktiv Ukraïny šodo zasad deržavnoï rehional'noï polityky ta polityky vidnovlennâ rehioniv i terytorij [Law of Ukraine On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding the principles of state regional policy and regional and territorial recovery policy]. (n.d.). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#n348> (Original language: Ukrainian).